



РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

412-9/21

Београд

дел. бр.5333 датум: 26.02.2021.г



Заштитник грађана
Zaštitnik građana



Helsinški odbor za
ljudska prava u
Srbiji

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

МОНИТОРИНГ УСТАНОВА У КОЈИМА СЕ НАЛАЗЕ ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ

МОНИТОРИНГ ПОЛИЦИЈСКИХ УПРАВА И СТАНИЦА

Извештај о посети Полицијској станици Ћуприја

Београд, фебруар 2021. године

МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамом разговара са тим лицима и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, као и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају. По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсменима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ,² којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног јавног позива,³ Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ, и то: Комитет правника за људска права, Виктимолошко друштво Србије, А11 – Иницијатива за економска и социјална права, Центар за интеграцију младих, Хелсиншки одбор за људска права у Србији и Одбор за људска права Ваљево.

¹ "Сл. лист СЦГ – Међународни уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС – Међународни уговори", бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. год.

³ Објављен на интернет страници Заштитника грађана 4. јуна 2020. год.

ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

УСТАНОВА	Полицијска станица Ћуприја (ПС Ћуприја)
ВРЕМЕ	27. јануар 2021. године
ОСНОВ	Послови НПМ, у складу са чл. 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ЦИЉ	Одвраћање органа јавне власти и службених лица од било каквог облика злостављања или мучења, као и њиховог усмеравања на стварање услова и поступање према лицима лишеним слободе у складу са важећим прописима и стандардима, све у циљу превенције тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ВРСТА	Редовна посета, по Плану посета за 2021. годину
НАЈАВА	Посета је ненајављена
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана у сарадњи са Хелсиншким одбором за људска права у Србији
САСТАВ ТИМА	Вођа тима: др Наташа Тањевић, заменица заштитника грађана и руководица НПМ Чланови тима: Марко Анојчић, Стручна служба Заштитника грађана / Одељење НПМ Маја Јовић, Стручна служба Заштитника грађана / Одељење НПМ Љиљана Палибрк, Хелсиншки одбор за људска права у Србији

САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА ТИМОМ НПМ

Члановима мониторинг тима пружене су тражене информације, омогућен обилазак просторија и увид у затражену релевантну документацију. **Професионално поступање полицијских службеника током посете НПМ представља пример добре праксе у поступању, у складу са законом предвиђеном обавезом сарадње органа са НПМ.**

ТОК ПОСЕТЕ

Тим НПМ је најпре посетио Казнено-поправни завод у Ћуприји (КПЗ Ћуприја) којом приликом је разговарао са 15 притворених лица, колико их се тада налазило на извршењу ове мере, на околности поступања полиције према њима током њиховог хапшења, саслушавања, полицијског задржавања, као и начина обављања првог лекарског прегледа у Заводу. Такође, НПМ је извршио и увид у документацију о првим лекарским прегледима притвореника.

Након тога, током посете ПС Ћуприја, тим НПМ је обишао просторију за задржавање и потом у Дежурној служби извршио увид у документацију о задржавању грађана и обавио разговор са полицијским службеницима. Током посете нису затечена доведена ни задржана лица.

1. ОБАВЕШТАВАЊЕ О ПРАВИМА И ДОКУМЕНТАЦИЈА

Полицијски службеници су навели, да се лица лишена слободе, најпре, на лицу места, усменим путем обавештавају о својим правима, а потом и писаним путем тако што им се непосредно по доласку у службене просторије ПС Ћуприја уручује обавештење о правима. Уколико лице одбије да потпише обавештење о правима то се констатује на самом обавештењу.

У предметима о задржавању лица по основу Закона о прекршајима и Закона о безбедности саобраћаја на путевима, у које је тим НПМ остварио увид, налазила су се обавештења о правима која су била потписана или је на њима стављена напомена о томе да је лице одбило да га потпише и/или прими. Осим тога, и на вратима просторије за задржавање је истакнуто такво обавештење.

У појединим предметима о задржавању по основу Законика о кривичном поступку, пронађени су обрасци обавештења о правима који су садржали информације које објашњавају процедуру задржавања (ко одређује, по ком основу, колико траје, право на жалбу...), али не и права која припадају лицима лишеним слободе.

Већина притворених лица са којима је тим НПМ обавио разговоре у КПЗ Ћуприја су навела да су примила писано обавештење о правима, а поједини су навели да су о правима били обавештени само усмено или да нису добили писано обавештење. Током посете ПС Ћуприја, у предмету о задржавању лица са којим је претходно разговарано у КПЗ Ћуприја, пронађен је примерак обавештења о правима које је било потписано, иако је лице навело да га није примило.

1.

ПРЕПОРУКА

ПС Ћуприја ће у будућем раду свим лицима која су лишена слободе по основу Законика о кривичном поступку уручивати писана обавештења о правима која припадају доведеним и задржаним, односно ухапшеним лицима.

2. ОБАВЕШТАВАЊЕ БЛИСКОГ ЛИЦА

По доласку у полицијску станицу, доведеним лицима, као и онима за које се одреди задржавање, омогућава се остваривање права на позив трећем лицу. Позив могу упутити са свог мобилног телефона у присуству полицијских службеника или то обављају полицијски службеници са службеног телефона у присуству лица. У записницима о задржавању се констатује да ли је и ко обавештен, али не и када.

У вези са остваривањем права на телефонски позив трећем лицу, једно притворено лице је навело да му није било омогућено да о лишењу слободе обавести блиску особу, док су остали притвореници наводили да су позив упутили или блиском трећем лицу или адвокату, а поједини су навели да то право нису желели да остваре.

НПМ сматра да је време обавештавања блиске особе неопходно констатовати у записницима о задржавању имајући у виду уставно право грађанина да о свом лишењу слободе без одлагања обавести лице по свом избору⁴, као и стандард Европског комитета за спречавање мучења и нечовечних или понижавајућих казни или поступака (ЦПТ) да ово право буде гарантовано од самог почетка полицијског притвора, уз изузетке који би требало да буду јасно дефинисани и строго временски ограничени, а њихова примена пропраћена одређеним мерама заштите.⁵

2.

ПРЕПОРУКА

ПС Ћуприја ће у записнике о задржавању лица уносити податак о времену када је члан породице или друго блиско лице обавештено о његовом лишењу слободе.

3. ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕД

Сва лица се пре задржавања прегледају од стране лекара службе Хитне помоћи. Такође, лица се прегледају и уколико им је потребна медицинска помоћ током задржавања. Полицијски службеници су навели да увек присуствују лекарским прегледима и да то чине из разлога безбедности. Притворена лица са којима је тим НПМ обавио разговоре у КПЗ Ћуприја, а који су прегледани пре или током трајања задржавања у полицијским станицама у саставу ПУ Јагодина, су навела да су лекарским прегледима присуствовали полицијски службеници.

3.

ПРЕПОРУКА

ПС Ћуприја ће обезбедити да приликом лекарских прегледа доведених и задржаних лица полицијски службеници поступају на следећи начин:

- полицијски службеници неће присуствовати лекарским прегледима лица, осим ако то затражи лекар;
- полицијски службеници су дужни да лекара упозоре на све безбедносне аспекте од значаја за доношење одлуке о присуству немедицинског особља лекарском прегледу;
- у случајевима када лекар затражи да полицијски службеници присуствују лекарском прегледу лица, прегледу ће присуствовати полицијски службеници истог пола ког је и лице које се прегледа и биће присутни тако да не могу да чују разговор између лекара и лица;
- полицијски службеници ће писмено констатовати присуство лекарским прегледима и разлоге за то;

Према наводима полицијских службеника, медицинска документација се не одлаже у предмете о задржавању, у шта се уверио и тим НПМ приликом увида у поједине такве предмете. У предметима су затицани формулари у које лекар бележи да је прегледао лице и потврђује да је лице способно за задржавање, као и службене белешке полицијских службеника о томе да ли лице, на основу података добијених од лекара који је обавио преглед, има неке посебне потребе (примање терапије, лекови које користи, посебна исхрана и сл.) које су од значаја за поступање према њему и за

⁴ Устав РС ("Сл. гласник РС", бр. 98/2006), члан 27, став 2

⁵ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди ЦПТ у погледу полицијског притвора, ЦПТ/Инф (2002) 15, пар. 43.

обављање њиховог посла. Овакво поступање је у складу са препоруком коју је НПМ упутио након претходне посете ПС Ћуприја⁶, те овом приликом НПМ похваљује унапређење у раду које се огледа у наведеном начину поступања полицијских службеника ове полицијске станице.

4. ПРИСТУП БРАНИОЦУ

У ПС Ћуприја лица која се задржавају у прекршајном поступку или у складу са прописима о безбедности саобраћаја на путевима поучавају се о праву да ангажују браниоца, али по правилу не користе ово право током задржавања.

Притворена лица са којима је тим НПМ обавио разговоре у КПЗ Ћуприја, а која су била на задржавању до 48 сати по основу Законика о кривичном поступку, су навела да су им браниоци додељени по службеној дужности, поједини су навели да су адвоката видели тек у суду или да га нису ни видели. Током посете ПС Ћуприја извршени су увиди у предмете о задржавању лица до 48 сати и у више предмета решења нису била потписана од стране постављених браниоца.

Полазећи од тога да НПМ неретко прима овакве притужбе на рад адвоката, као и да право на приступ адвокату представља важан механизам заштите од евентуалног злостављања и има одвраћајући ефекат од лошег поступања, НПМ је Адвокатској комори Србије упутио препоруку да укаже својим члановима на значај који имају у заштити од злостављања и подсети их на обавезу да свим одбранама лица лишених слободе приступају у складу са прописима и кодексом⁷.

5. УСЛОВИ БОРАВКА У ПРОСТОРИЈАМА ЗА ЗАДРЖАВАЊЕ

Просторија за задржавање налази се поред Дежурне службе и у њој се налази једна бетонска клупа која служи као лежај, опремљена је душеком, ћебетом и јастуком, као и постељином. Доток природне светлости и ваздуха је добар, као и вештачко осветљење. Унутар просторије постоји грејање, али не постоји уређај за позивање полицијских службеника, већ их задржана лица позивају лупањем о метална врата или виком. Воду за пиће задржаним лицима обезбеђују полицијски службеници, будући да унутар просторије за задржавање не постоји славина.



Видео надзор постоји у просторији за задржавање, али се на контролном монитору који се налази у Дежурној служби део око чулавца не види јер је затамњен. **Овакво стање је**

⁶

⁷ дел. бр. 31929 од 28. 09.2020.г

у складу са препоруком, коју је НПМ упутио након претходне посете ПС Ћуприја, да се обезбеди приватност задржаног лица током обављања хигијенских потреба.⁸ Са унутрашње стране врата просторије за задржавање истакнуто је обавештење да је просторија под видео надзором, као и обавештење о правима задржаних лица.



6. НАВОДИ О ЗЛОСТАВЉАЊУ

Тим НПМ је у КПЗ Ћуприја разговарао са 15 притворених лица о поступању полицијских службеника према њима током задржавања и примене других полицијских овлашћења и иста нису имала примедбе на поступање полицијских службеника.

⁸ дел. бр. 21917 од 25.7.2019.г.